

ПРИМЕР ЗА ТВОРЧЕСКА ПОЕЗИЯ („ВЪРХОВЕ НА РУСКАТА КЛАСИЧЕСКА ЛИТЕРАТУРА“ ОТ ГЕОРГИ ГЕРМАНОВ.

С., изд. „Наука и изкуство“, 1982)

Георги Германов продължително изследва същностните явления в руската литература, както и взаимодействията ѝ с нашата литература. В тази насока той се очертава като специалист и вещ познавач на характерното, значимото, дал ценен принос в съвременното ни литературознание. Новата му книга „Върхове на руската класическа литература“ сполучливо и интересно разработва възлови тенденции и проблеми, свързани с дейността на най-крупните писатели на миналия век в Русия. Тя е написана не само със задълбочено литературоведско отношение, но и с обич, с пиетет към гениалните творчески прояви, оказали силно влияние и у нас, както и в целия свят.

Книгата се открива със статията „Ленин за литературното и културното наследство“, която има методологически облик с важно значение, показващо ни ръководните принципи при изследванията. Именно възгледите на Ленин за класиката и нейния принос, за необходимостта от усвояване на ценното в нея, е изходният пункт за съвременните литературоведи при характеристиката на литературоведските явления от миналото. Изпъква и проблемът за връзката на миналото и съвременността, за творческата приемственост на традиционното, върху основата на която е възможно новаторското отношение и стабилността на художествените постижения. Германов подчертава значението на Лениновите концепции за партийността и за класовия подход, чрез които се стига до пълноценен литературоведски критерий, разкриващ същественото за всяка литература във връзка с обществените борби и противоречия, във връзка с народния живот и прогресивните насоки в него. В книгата е показано и разбирането, отношението към творческите ценности на най-видни наши литературоведи и общественици, които тълкуват литературните процеси в духа на Лениновите принципи и позиции.

За разбирането и оценяването на художествената литература извънредно голяма роля играят теоретическите обобщения във връзка с теорията на отражението, защитена в труда „Материализъм и емпириокритицизъм“ и конкретно приложена при характеризане творчеството на Толстой. Георги Германов се спира на най-важните моменти в статиите на Ленин за великия руски писател, за да покаже проникновеността на анализа, насочен и към силни, и към слаби страни, при една основна, подчертано положителна оценка. Несъмнено много от факторите, за които се говори в книгата, са известни, неведнъж са цитирани и са станали класически по своето мисловно богатство и по ролята, която са играли. Независимо от това приведането им е необходимо с оглед на цялостната същност на книгата, с оглед на задаката, коя-

то си е поставил Германов. Не е възможно да разберем днес същественото, специфичното за руската класическа литература и за най-великите ѝ представители, без ръководните идеи на Ленин дал класически образец на анализ, показал по великолепен начин, какъв трябва да бъде класовопартийният критерий на критиката и на литературознанието, особено при оценяване на противоречиви и сложни литературни явления.

Основната част на книгата, както личи и от заглавието „Върхове на руската класическа литература“, показва големите постижения на най-видните руски писатели през миналия век. Поместени са очерци за Пушкин, Лермонтов, Гогол, Тургенев, Ал. Островски, Гончаров, Чернишевски, Салтиков-Шчедрин, Л. Толстой, А. Чехов. В представянето им наблюдаваме системност и цялостност — не се характеризират изолирани явления, а се изгражда една картина на най-значимото в руската литература през този период; вниманието се насочва и към водещите тенденции, направления и методи. Говори се на втори план и за други руски писатели, за взаимоотношенията на руската класическа литература със световния литературен процес. Наблегнато е особено на връзките ѝ с българската литература, на въздействието, което е оказала върху нашите творци, върху насоките в културата ни и в социалните движения.

Подходът на Г. Германов е свързан със спокойно, външно обективно и целенасочено изложение. Авторът е далеч от изкушенията на модните анализи. Същевременно в интерпретацията му има ред съвременни моменти, насочени към постиженията на нашето време, към осмисленост от неговите позиции. От многобройните прояви и процеси литературоведът подбира тези, които според него най-вярно характеризират писателите, които дават представа за индивидуалния им облик в съответствие с принципните им позиции, със социалната им същност.

Георги Германов пише с усет за художествените особености, за естетически пълноценното в изявите. Когато говори за Пушкин, за Лермонтов, за други гениални творци, той се спира на моменти от живота им път с цел да насочи вниманието към същностни страни на наторела и предпочитанията им, да навлезе по-сложно в творческия им свят. След цялостната характеристика на А. С. Пушкин, в която са анализирани и творби като „Евгений Онегин“, разработен е в самостоятелна статия и въпросът за съотношенията между автора и героя Онегин. Тук въпросът не е да се насочва вниманието към любопитни съответствия или разлики, а за задълбочено проникване в творческия процес, с възможността за естетическо метаморфозизиране, за своеобразно преоценяване и преосмисляне, за пренасяне на личностното в облика на герой, едновременно и дистанциран, и близък до интересите и жизнените прин-

ципи на самия автор. „Пушкиноведите от миналото, пише Германов, а и някои съвременни, схващат Онегин само като „излишен“ човек. Други в по-ново време го обявиха за декабрист или най-малко за темен съмишленик“ (с. 58). Авторът на книгата се насочва към едно рационално осмисляне на правдивото, към един убедителен синтез на разнородните особености, с категорично становище, което е дълбоко мотивирано. То е насочено към противоречивия облик на героя, към неговите дутания, както и към положителните изяви на ума и духовността му. В прещенките и съжденията — и тук, и другаде — наблюдаваме един полемичен подтекст, който преоценява, без да осъжда едностранчиво, който се стреми към обективно откриване на истината. В изказванията на литературоведа има и елемент на недоизказаност, поставят се и въпроси, на които не се дава отговор — те са предназначени за читателите, както, разбира се, и за изучаващите руска класическа литература. Съсем очевидно е, че и този труд на Г. Германов е колкото научен по своята същност, толкова и предназначен за изучаване във връзка с преподаването на руска класическа литература в университета. И все пак методическият елемент е на втори план, той в ни най-малка степен не принижавя; равнището на интерпретирането и анализите си остава високо въпреки достъпността на изложението.

Стремежът да се представят цялостни портрети на големите руски писатели е свързан с необходимостта да се каже всичко съществено за тях, в това число и неща, които са известни. Толкова много е писано за такива гении като Гогол, Тургенев, Толстой! И все пак Германов търси свои акценти в анализирания, поставя проблеми, които са интересни от гледна точка на нашата култура и на народността ни самосъзнание, както и с оглед на цялостната задача. Специално се набляга на тези моменти, които са свързани с нашата история. Например живо и интересно се говори за участието на Л. Толстой в обсадата на Силистренската крепост, за отношенияето му към Априлското въстание и Руско-турската освободителна война. Характеризира се и рецепцията на великия писател, и на неговото творчество у нас с различните преводи и оценки.

Въпросът за отношенията между двете братски страни и литература е разглеждан задълбочено и с познаване в главите „Априлското въстание и руската литература“ и „Освободителната война в руската литература“. Особено се подчертава братското отношение на съществуване и общ от страна на руските писатели, тяхната съпричастност към борбите на народа ни, към жаждата му за свобода. Тук интересните факти, които литературоведът анализира с умение, са съчетани с обобщения, насочващи към характерни тенденции в хуманистичната руска литература, в метода и подхода на писателите, които винаги стоят близо до народа и историческата му съдба.

Трудът на Георги Германов насочва вниманието ни към големи явления в литературата на миналия век, към образи и проблеми, които са имали и имат силно въздействие, които са истинска школа за естетическо възпитание, пример за жизнена и творческа позиция, за народностно разбиране и оценяване.

Иван Попиванов

ИСТИНСКИЯТ ПЪТ КЪМ ИСТИНАТА. „НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ДИАЛЕКТИКАТА (КЪМ МЕТОДОЛОГИЯТА НА ИЗУЧАВАНЕ НА ИНТЕРНАЦИОНАЛНОТО ЕДИНСТВО НА СЪВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА)“ ОТ ЮРИЙ СУРОВЦЕВ М., „Хул. л-ра“, 1982

Уместно е да си припомним фразата, произнесена от Луначарски в периода на „богостроителските“ увлечения: „Може би се заблуждаваме, но търсим.“ „Приличаща на истина“, тази фраза не закъсня да предизвика искрометната ирония на В. И. Ленин, който в предговора към първото издание на „Материализъм и емпириокритицизъм“ отбелязва: „... първата половина на тази фраза съдържа абсолютна, а втората — относителна истина.“¹ Смыслът на иронията е пределно ясен: пътят към истината също трябва да бъде истински. . .

За това задължително условие на научно изследване не се уморява да напомня Ю. Суровцев², насочвайки вниманието си към проблемите на националното многообразие и интернационалното единство на съветската литература, която, както сам признава, вече три десетилетия представлява „съществена част от творческите интереси на автора на дадената книга“. „Действително може да се отиде много далеч (от истината!), ако руската история, както и историята на всеки друг народ, се изучава от гледна точка на „силата на духа“ и „верността към идеята“, без да се придава значение на такива дреболии като н а с о ч е н о с т на „духа“ и с ъ д ъ р ж а н и е на „идеята“. . .“ — отбелязва авторът на едно място. „Защо не искат да разберат други критици („разделители“ и замъглители на социално ясни истини), че художественото изследване на характеристиките на нашите съвременници, в това число и в „национален аспект“, от гледна точка на „националната самобитност“, е дело на цялата наша многонационална литература, на всички писатели, които се стремят към художествената правда и я постигат?“ — недоумява Ю. Суровцев на друго място. „Критичното разглеждане на всяка една теоретична конструкция предполага преди всичко проверка на нейната фактическа

¹ В. И. Ленин. Пълни събрани съчинения. Т. 18, с. 10.

² Юрий Суровцев. Необходимостта на диалектиката (Към методологията на изучаване интернационалното единство на съветската литература). М., 1982.